

K třicátému výročí vzniku Varšavské smlouvy

Dne 14. května 1955 byla ve Varšavě podepsána Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi evropskými socialistickými zeměmi, která vstoupila do mezinárodního života jako Varšavská smlouva. K jejím signatářům patří i socialistické Československo, které se ve své politice důsledně orientuje na upevňování přátelství a spolupráce se socialistickými zeměmi, především se Sovětským svazem. Na tomto základě je spolehlivě zajištěna jeho bezpečnost a nezávislost.

Varšavská smlouva — prvá a jediná obranná organizace socialistických zemí v dějinách — vznikla deset let po skončení druhé světové války a šest let po založení Severoatlantického paktu, který sdružil hlavní kapitalistické státy. Byla vytvořena v době, kdy světový imperialismus v čele se Spojenými státy se pokusil zapojením NSR do NATO zvrátit poměr vojenských sil v Evropě mezi socialismem a kapitalismem ve svůj prospěch. V polovině padesátých let se proces militarizace západního Německa zrychlil a zvýšilo se válečné nebezpečí. Vojenské ohrožení socialistických zemí značně vzrostlo.

Založení Varšavské smlouvy mělo závažné mezinárodní důsledky: sjednotilo a znásobilo sílu socialistických zemí a vytvořilo výhodné předpoklady pro kvalitativně vyšší politickou a vojenskou spolupráci. To vedlo ke vzniku společné zahraničněpolitické strategie a obranné strategické doktríny. Jejich teoretický a praktický základ tvoří mírové soužití států s rozdílným společenským zřízením a leninské učení o obraně socialismu. Prvořadý význam mělo to, že Sovětský svaz zlikvidoval americký jaderný monopol a že sovětské ozbrojené síly byly postupně od základu přebudovány a kvalitativně daleko překročily úroveň, na níž byly koncem Velké vlastenecké války.

Na světě existuje asi deset vojenskopolitických organizací rozličného významu. Mezi těmito organizacemi zaujímá zvláštní místo Varšavská smlouva. Ta se od všech ostatních liší především svou sociální podstatou a svým posláním. Představuje jedinou vojenskopolitickou organizaci, která má skutečně obranný charakter.

Třicáté výročí vzniku Varšavské smlouvy skýtá příležitost zamyslet se nad některými důležitými otázkami. Především nad poučením z poválečných dějin mezinárodních vztahů, nad průběhem zápasu dvou protikladných společenských soustav a v tomto kontextu nad současnými aktuálními politickými a vojenskopolitickými otázkami. Dnes bez přihlídnutí k existenci Varšavské smlouvy není možné poznat ani jeden vážnější mezinárodní problém v Evropě a ve světě, především problematiku války a míru.

Varšavská smlouva se nejvíce zasloužila o to hlavní, že Evropa a svět byly dosud uchráněny od požáru nové světové války a že bylo dosud zajištěno nejdůležitější právo

každého člověka — právo na život. Tohoto dějinného úspěchu bylo dosaženo v rozhodném boji proti agresivní politice imperialismu. Varšavská smlouva nejvíce přispěla k řešení těchto klíčových (strategických) otázek:

1. Ke změně poměru sil mezi socialismem a imperialismem a mezi silami míru a silami války. To ve spojení s dalšími mezinárodními faktory umožnilo komunistickému hnutí formulovat tezi, že nová světová válka není nevyhnutelná, že je možné jí zabránit. Mírovým silám tím byly dány nové perspektivy jejich boje. Pro mezinárodní vývoj má zásadní význam, že síly míru jsou silnější než síly války. Všechno záleží na jejich mohutnosti a cílevědomosti jejich postupu.

2. K dosažení vojenskostrategické rovnováhy mezi socialismem a imperialismem. To je úspěch historického významu. Rovnováha zužuje a omezuje agresivní možnosti imperialismu. Jaderná válka proti socialistickým zemím by byla pro síly imperialismu sebevraždou.

3. K obohacování zvláštního obsahu leninské politiky mírového soužití, především pak koncepcí uvolňování mezinárodního napětí a možností jejího přechodu k vojenskému uvolnění. Mírové soužití je v podmínkách vyhocené mezinárodní situace vztahem k otázce války a míru a v tomto kontextu též vztahem k jaderné válce, k závodům ve zbrojení, k uvolňování napětí a k nejdůležitějšímu právu každého člověka — právu na život. Možnost odvrácení jaderné války vytváří jedině politika mírového soužití států s rozdílným společenským zřízením při respektování zásad stejné bezpečnosti, spravedlnosti, rovnoprávnosti, nevyměšování do vnitřních záležitostí a vzájemných výhod.

4. Ke zdokonalování nového typu mezinárodních vztahů, které se rozvíjejí na základě principů socialistického internacionalismu. Socialistické státy tak dávají ostatním státům příklad přátelských a skutečně rovnoprávných a vzájemně výhodných vztahů. Na tomto základě překonávají případné těžkosti, pokud vzniknou. Nejvyšší úroveň rozvoje dosahuje nový typ mezinárodních vztahů mezi členskými státy Varšavské smlouvy a RVHP. Členské státy Varšavské smlouvy se orientují na spolupráci se všemi socialistickými státy. Sovětský svaz a další země socialistického společenství usilují o normalizaci vztahů s ČLR a dosáhly v tomto směru jistých výsledků. Avšak politické konzultace, které probíhají mezi SSSR a ČLR, ukazují, že v různých principiálních otázkách přetrvávají neshody. Politika ČLR způsobila, že čínsko-vietnamská hranice je již řadu let neklidná.

Socialismus je s mírem bytostně a neoddělitelně spjat. Na rozdíl od imperialistické politiky, která se vyznačuje tím, že považuje mír za přestávku mezi válkami, vychází politika členských států Varšavské smlouvy z mírového soužití států s rozdílným společenským zřízením. Mír je ideálem socialismu. To má hluboký objektivní sociální základ. V socialistických státech nejsou ani třídy, ani společenské vrstvy, které by měly zájem na válkách a na ziscích z horečného zbrojení. Dějiny přesvědčivě dokazují, že politika členských států Varšavské smlouvy programově sleduje dvojí úkol — uhájit mír a mezinárodní bezpečnost a zároveň klást rozhodný odpor agresivní politice imperialismu, zejména USA a NATO. Socialistické státy od května 1955 předložily téměř 150 návrhů na upevnění míru a mezinárodní bezpečnosti.

Imperialismus byl a je zdrojem válek a agrese. To vyplývá z jeho sociální podstaty. Pokud imperialismus existuje, existuje i nebezpečí války a nyní jaderné války. Odhaduje se, že vinou imperialistických států od konce druhé světové války vzniklo více než 300 vojenských konfliktů a lokálních válek, ve kterých zahynulo více než 20 milionů lidí. Pouze v rozmezí let 1980—1984 vzniklo asi 20 vojenských konfliktů a lokálních válek. Spojené státy v letech 1945—1975 uvažovaly 19krát o použití jaderných

zbraní. Jen za 18 měsíců byl v USA v letech 1979—1980 vyhlášen 151krát „klamný“ jaderný poplach, přičemž bylo vždy do plné bojové pohotovosti uvedeno strategické bombardovací letectvo a obsluhy mezikontinentálních balistických raket. Pentagon se zhruba za půldruhého roku 151krát oddával balancování na pokraji jaderné války. Americké strategické jaderné síly mohou nyní při jednorázovém odpálení použít 12 000 náloží o celkové síle 3400 megatun. Je to 17 000krát větší síla než jakou měla jaderná puma svržená Američany na Hirošimu v roce 1945. Vedoucí činitelé Pentagonu prohlásili, že na území socialistických států je vytypováno kolem 40 000 cílů pro jaderný úder. Nynější americká politika „strategické, přímé konfrontace“ tvoří základ doktrín — globální, omezené, rychlé a vleklé jaderné války. Příznačným rysem všech poválečných amerických vojenských doktrín je snaha nalézt takovou doktrínu, která by Spojeným státům zaručila, že jaderná válka by pro ně zůstala „rozumným“ nástrojem politiky.

To vše, jakož i další skutečnosti, nutí členské státy Varšavské smlouvy brát v úvahu ve své zahraniční a vojenské politice. Historická skutečnost je jednoznačná. K tomu, aby mohly budovat socialistickou společnost, potřebují značnou obrannou sílu schopnou zajistit vymoženosti socialismu a mírovou spolupráci svých národů. To je historický kol. Jeho řešení vyžaduje velké materiální, vědecké, vojenské a jiné prostředky. Co je nového v této oblasti?

1. Obrana členských států Varšavské smlouvy se zajišťuje v podmínkách, kdy imperialismus přivedl mezinárodní civilizaci k hranici, za níž se rysuje reálné nebezpečí jejího zničení. Budou-li použity současné zbraně, nebude to pro lidstvo znamenat prostě jen mnohonásobně větší oběti a zkázu než ve druhé světové válce. V současnosti jde již o samotnou existenci života na Zemi. Ve světě bylo nahromaděno obrovské množství jaderných zbraní. Jejich ničivá síla je tak velká, že v případě použití mohou asi 16krát zničit vše živé na naší planetě. Z toho je patrné, že perspektivy řešení světodějného sociálního osvobození lidstva je závislé na tom, podaří-li se odvrátit nebezpečí jaderné katastrofy. Mír není dnes jen příznivou podmínkou sociálního pokroku, ale jeho životně nezbytným předpokladem. To je nejdůležitější souvislost dnešní doby.

2. Obrana členských států Varšavské smlouvy se zajišťuje v podmínkách vystupňované snahy Spojených států a NATO dosáhnout vojenské převahy nad nimi. To v politice imperialistických států souvisí s kvalitativním zbrojením, s vytvářením a výrobou nových zbraňových systémů a zdokonalováním zavedených systémů, s posilováním prostředků prvního úderu, jehož součástí tvoří i rozmísťování nových amerických raket středního doletu v řadě zemí NATO, s vytvářením prostředků protiraketové obrany a prostředků vedení kosmické války a s dalšími opatřeními. Na tuto politiku imperialismu musí socialistické státy reagovat. Především členské státy Varšavské smlouvy nesmí za žádných okolností připustit narušení vojenskostrategické rovnováhy. Jejich ozbrojené síly nesmí v ničem zaostávat v technickém vybavení za ozbrojenými silami imperialistických států. Jejich organizace a bojová příprava musí na minimum snížit úlohu momentu překvapení. Agresor nesmí využít výhod prvního úderu. To předpokládá neustálé zdokonalování obranné strategické doktríny členských států Varšavské smlouvy. Moderní socialistické armády jsou neustále vybavovány vysoce přesnými bojovými komplety, mají k dispozici stále více účinných prostředků automatizace řízení mikroelektroniky a výpočetní techniky ke změnám v taktice, operačním umění i ve vojenském celku. To v mnoha směrech vyžaduje nově řešit otázky řízení jednotek, vedení palby, součinnosti, uskutečňování manévru a všech způsobů zabezpečení a řadu dalších odborných otázek.

3. Obrana členských států Varšavské smlouvy se zajišťuje v Evropě, kde soustředěno obrovské množství zbraní jak jaderných, tak konvenčních, kde se bezprostředně

dotýkají ozbrojené síly Varšavské smlouvy a NATO a kde nebezpečí přímé vojenské konfrontace socialistických a kapitalistických států je veliké a mělo by celosvětové důsledky. V třídním zápase mezi socialismem a kapitalismem zaujímá Evropa jedno z klíčových míst.

4. Obrana členských států Varšavské smlouvy objektivně slouží širším mírovým zájmům. V jakém smyslu? Varšavská smlouva sdružuje ty socialistické státy, které disponují v rámci světové socialistické soustavy rozhodujícím ekonomickým, vědeckotechnickým a vojenským potenciálem. Současně vnášejí rozhodující vklad do světového poměru třídních sil, udržují vojenskostrategickou rovnováhu s NATO. Proto tyto státy pomáhají zajišťovat bezpečnost ostatních socialistických států, jakož i evropský a světový mír.

Obranný charakter strategické doktriny Varšavské smlouvy není výrazem jejich slabosti či nerozhodnosti. Její obranný charakter vyplývá ze samé podstaty socialismu. To ovšem neznamená, že v případě agrese bude mít tato doktrína pasivní charakter. Opak je pravdou. Socialistické státy nejednou prohlásily, že v případě agrese proti nim budou jejich ozbrojené síly bránit socialistické vymoženosti, rozhodně a s využitím veškerého svého ekonomického a vojenského potenciálu. Připomeňme slova hlavního velitele spojených ozbrojených sil Varšavské smlouvy maršála Sovětského svazu V. G. Kulikova: „Spojené ozbrojené síly jsou v současné etapě schopny odrazit každou agresi. Přesto však nás mezinárodní situace neustále nutí k bdělosti. Nikdy nesmíme zapomínat na poučení z historie, musíme být stále na stráži, vždy mít na zřeteli agresivní podstatu imperialismu, přispívat k upevňování míru zvyšováním bojové pohotovosti, trvalým zkvalitňováním morálně politických, bojových a psychických kvalit — tento leninský odkaz byl a je trvale platným pro každého příslušníka ozbrojených sil členských států Varšavské smlouvy.“ (Kulikov, V. G.: Společná obrana socialismu. Praha 1983, s. 76.) Základní význam má, že vojenskostrategická rovnováha vylučuje, aby Spojené státy a jejich spojenci mohly dosáhnout vítězství v jaderné válce, pokud by se jim takovou válku podařilo rozpoutat.

Obranná síla členských států Varšavské smlouvy díky jadernému potenciálu SSSR představuje spolehlivou záruku jejich hospodářského a sociálního rozvoje a mohutný mírový faktor. Vědecky správný závěr členských států Varšavské smlouvy, že jaderná válka, pokud by byla rozpoutána, nemůže mít vítězí, nemá ovšem nic společného s názorem, že opatření, která uskutečňují na poli obrany, jsou zbytečná. Vývoj přesvědčivě ukazuje, že opak je pravdou. Posilování jejich obranyschopnosti, zdokonalování jejich ozbrojených sil a další obranná opatření jsou nezbytná a odpovídají zájmům socialistických zemí a míru. Jakékoli oslabení obranyschopnosti socialistických zemí by mělo pro ně a pro mír závažné vojenské a politické důsledky. Ozbrojené síly členských států Varšavské smlouvy slouží jedině zájmům jejich obrany a nikoho neohrožují. Zájem míru, bezpečnosti a společenského pokroku na celém světě vyžadují, aby mohutný vojenský potenciál, který vznikl za pomoci moderní vědy a techniky, byl nejen v rukou imperialismu. A jestliže tento obudný a ničivý potenciál nebyl dosud uveden v činnost, pak jediné a právě díky obranné síle socialistického společenství, především Sovětského svazu. Dále udržovat tuto obrannou sílu na nezbytné úrovni tváří v tvář imperialistické politice konfrontace, jak ji dělají nejagresivnější kruhy imperialismu, považují země socialistického společenství za svou internacionální povinnost. Imperialismus se nevzdal naděje zničit socialismus pokud je čas, pokud ještě disponuje relativně silnými zdroji, zejména nástroji násilí a války, které se jeho zásluhou staly nástrojem masového ničení živé i materiální síly. Tendence k násilí je imperialismu vlastní. Dnes je tato tendence zvláště nebezpečná. Na výstavbu prostředků vojenského

násilí věnují imperialistické státy stále větší prostředky. Spojené státy věnují na vojenský rozpočet pro rok 1985 297 miliard dolarů.

Mírová zahraniční politika členských států Varšavské smlouvy se plně shoduje s tužbami mírumilovných národů a mírového hnutí. Tyto státy jsou ochotny spolupracovat se všemi státy na světě a na základě zásady vzájemné výhodnosti. Jsou pro mírové řešení mezinárodních problémů cestou seriózních, rovnoprávných a konstruktivních rozhovorů. Jsou ochotny aktivně přispět ke zmírnění mezinárodního napětí a k vytvoření ovzduší důvěry v Evropě a ve světě. Členské státy Varšavské smlouvy jen od zasedání politického poradního výboru v lednu roku 1983 v Praze předložily téměř 20 mírových návrhů. Jsou to mimo jiné návrhy na:

- uzavření Smlouvy o vzájemném nepoužití vojenské síly mezi členskými státy Varšavské smlouvy a NATO; ke smlouvě by se mohly připojit i další státy,
- soubor konkrétních návrhů na omezení závodů ve zbrojení,
- odstranění chemických zbraní z Evropy,
- přijetí norem vzájemných vztahů mezi jadernými velmocemi,
- uzavření smlouvy o zákazu použití síly v kosmu a ve vesmíru proti Zemi,
- omezení vojenské činnosti a vojenské výzbroje na moři.

Členské státy Varšavské smlouvy programově usilují o návrat k politice uvolňování napětí a ke snižování úrovně konfrontace v Evropě. Opačnou zahraniční politiku sledují státy NATO. Míru a mezinárodní bezpečnosti škodí, že Spojené státy a jejich spojenci v NATO odmítají mírové iniciativy socialistických zemí a že v jejich politice působí silné prvky dobrodružnosti a avanturismu. Upevňování míru neslouží, že byl vinou amerických reakčních kruhů přerušen dialog mezi Sovětským svazem a Spojenými státy. Vinou států NATO nebylo dosud na vídeňských jednáních o snížení stavu ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě, která probíhají již od roku 1973, dosaženo ani jedné dohody. Ani na konferenci ve Stockholmu o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti a odzbrojení, jichž se zúčastnilo 33 evropských států, USA a Kanada, která proběhla v lednu 1984, nebylo dosaženo žádné dohody. Má smysl předkládat mírové návrhy, když druhá strana je odmítá? Při hledání odpovědi na položenou otázku je třeba brát v úvahu mnoho skutečností, jakož i historické souvislosti.

Spojené státy a jejich spojenci dlouho odmítali mírové návrhy Sovětského svazu a dalších socialistických zemí a přesto některé z nich nakonec museli přijmout. Více než patnáct let odmítali myšlenku svolání konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Konference se nakonec uskutečnila v roce 1975 v Helsinkách. Víc než dvacet let odmítali uznat existenci NDR, tj. existenci dvou německých států a nakonec NDR uznali a navázali s ní diplomatické styky. Spojené státy se stavěly proti politice mírového soužití států s rozdílným společenským zřízením. Až v roce 1972 uznaly, že v nukleárním věku neexistuje jiný základ pro udržování vztahů mezi nimi (SSSR a USA), kromě mírového soužití. Podobně tomu bylo v jiných případech, např. uznání teritoriálních výsledků druhé světové války, hranic, které v Evropě vznikly po válce na základě ujednání v Jaltě a Postupimi. Spojené státy a jejich spojenci nakonec museli uznat důležité reality mezinárodního života spočívající na novém poměru třídních sil a uznaly i existenci rovnováhy vojenských sil.

Trpělivost, důslednost i pružnost a rozhodnost zahraniční politiky členských států Varšavské smlouvy nakonec přinášejí své pozitivní výsledky. Socialistické státy si uvědomují, že řešení nejdůležitějších mezinárodních problémů se neobejde bez kompromisů, které však musí mít oprávnění, musí přispívat k upevnění míru a nesmějí zastírat rozdíl v ideologii a ve společenských systémech. Hodnotu mírových návrhů členských států Varšavské smlouvy neurčuje jen to, zda je druhá strana přijme. Jejich význam určují též jiné důležité faktory.

Mírové návrhy členských států Varšavské smlouvy silně působí na mezinárodní vývoj, zvláště pak v těchto rovinách:

1. Formulují politickou platformu protiválečných sil boje za mír a mezinárodní bezpečnost v Evropě a ve světě a ke snížení nebezpečí jaderné války.

2. Ukazují, odkud národům hrozí nebezpečí nové světové války, která by byla jadernou válkou.

3. Dokumentují fakt historického významu, že totiž zahraniční politika zemí socialistického společenství se vyznačovala a vyznačuje hodnotou slov a činů, zatímco zahraniční politika imperialistických států za mírovou rétorikou skrývá agresivní cíle a záměry.

4. Zužují politický prostor imperialistických států v mezinárodní politice.

5. Ukazují, že socialistické země, především Sovětský svaz, přijímají jednostranné významné závazky, které slouží věci upevnění míru a mezinárodní bezpečnosti.

6. Zdůvodňují, že v jaderném věku problémy světa není možné řešit silou, aniž by byla ohrožena sama existence lidské civilizace. Zájmy národů vyžadují, aby mezinárodní problémy byly řešeny na základě realismu, zdravého rozumu a věcné vzájemné součinnosti socialistických, kapitalistických a rozvojových států.

7. Zdůvodňují, že historické soutěžení dvou společenských soustav a boj idejí je zákonitý jev, který vyplývá z toho, že existuje socialismus a kapitalismus. Členské státy Varšavské smlouvy jsou však rozhodně proti tomu, aby toto historické soupeření směřovalo k omezování mírové spolupráce a tím méně, aby bylo převáděno do roviny jaderné války.

Mírové iniciativy členských států Varšavské smlouvy jsou faktorem mezinárodního vývoje a vycházejí z poučení minulosti, že proti válce je třeba bojovat, dokud nezačala. Tyto iniciativy se opírají o mohutnou ekonomickou, vědeckotechnickou a vojenskou sílu socialistických států. Co je nejdůležitější pro současnou mezinárodní situaci? Především rozhodující fakt, že socialistické společenství představuje sílu, která je schopna určovat hlavní tendence mezinárodního vývoje, i když ještě nikoli všechny procesy a ve všech světových oblastech, v každém případě a za všech okolností. Za nynějšího poměru sil a existence vojenskostrategické rovnováhy v mezinárodních záležitostech nezávisí všechno jen na socialistických zemích. Socialistické země přes složitost mezinárodního vývoje a přes rozsáhlou protiofenzívu imperialismu si udržují diplomatickou a politickou iniciativu. Vztah mezi zahraniční a vojenskou politikou členských států Varšavské smlouvy je nyní velmi těsný a v mnoha případech se jejich úkoly navzájem prolínají.

Obranná organizace socialistických států — Varšavská smlouva — slouží věci socialismu a míru. To dokazují její třicetileté dějiny. Mírovou politikou a rozhodnou obranou míru socialistické státy přispívají k odvrácení nové světové války — jaderné katastrofy. Taková je hlavní vize třicetileté činnosti obranné organizace socialistických zemí — Varšavské smlouvy.

Co je z hlediska zajištění míru pro příští léta nejdůležitější? G. Husák při ukončení spojeneckého cvičení vojsk a štábů Štít-84 14. září roku 1984 mimo jiné zdůraznil, že nyní „... má nesmírný význam posilování organizace Varšavské smlouvy, prohlubování ekonomické a vědeckotechnické spolupráce v rámci Rady vzájemné hospodářské pomoci, jednota a koordinovaný postup našich zemí. Současná mezinárodní situace vyžaduje, abychom věnovali v souladu se závěry, které jsme společně přijali, náležitou pozornost posilování obranyschopnosti, upevňování bojové a politické síly našich armád, které jsou pevnou a spolehlivou zárukou nedotknutelnosti hranic, nezávislosti, bezpečného a svobodného mírového rozvoje našich zemí.“ (Rudé právo, 15. září 1984.)